Click to verify

Osmanlıda kişinin malına devlet tarafından el konulması

Hazineci abimiz Osman Tunaboylu'nun son kitabı "Bir Osmanlı Rüyası'nı okurken hem son dönem Osmanlı tarihi hem de Osmanlı Hazinesi hakkında yeni şeyler öğrenmenin heyecanını yaşıyorum. Okumanızı öneririm. Detaylı bilgi edindiğim kavramlardan birisi olan "Müsadere" uygulamasını sık duyardım. Ama kitabı okuyana kadar pek araştırmamıştım. Kitabın kahramanı Hayrullah Nami, kendi döneminde bütçe açıklarından ve çözüm yollarından bahsederken müsadereye de sık sık başvurulduğunu belirtiyor. Merak ettiğim bir konu olan "müsadere müessesi" hakkında kitapta bir geniş dipnot var: "İslam devletlerinde, devlet adına çalışırken kazanılan malların kamuya ait sayılması kuralına dayanan müsadere, 1451'de Fatih Sultan Mehmed döneminde benimsenmiş, ilk defa da 1453'de Çandarlı ailesine uygulanarak malları müsadere edilmiştir. Müsadere ile dört temel hedef alınmaktadır: 1- Önemli rütbelere yükselen kişilerin, ölümlerinden sonra varislerine bir şey bırakmayacaklarını düşünerek dürüst davranmalarını sağlamak, 2- Merkezi otoriteye rakip olabilecek güçlerin ortaya çıkmasını engellemek, 3- Haksız elde edilen kazançların tekrar devlet hazinesine kazandırılması, 4- Mali sıkıntı çekildiğinde devlete gelir temin edilmesi. Müsadere ceza olarak ya da ölüm halinde uygulanırdı. Ceza olarak müsadereye, idam (siyaseten katl), sürgün gibi başka bir ceza eşlik ederdi. Ölüm halinde müsadere ise devlet yönetiminde bulunanlara uygulanırdı. 17. Yüzyılda müsadere daha da yaygınlaştı. Taşra yöneticileri, giderleri karşılamak, sadrazama ve padişaha değerli hediyeler sunabilmek ve kazanç sağlamak için yörelerindeki zenginlere müsadere uygulamaya başladılar. Bu usul merkezi yönetimce de benimsenince vezirler ve diğer taşra yöneticileri mallarının ellerinden alınmaması için hileli aile vakıfları kurup bu vakıfların idarelerini kendi soylarına bırakmaya yöneldiler. Bunun sonucu olarak 18. Yüzyılda müsadere uygulamasında görülebilir bir azalma meydana geldi. II. Mahmut 1826'da "Bundan böyle saltanatın millet için bir dehşet, bir korku kaynağı değil bir destek olmasını istiyorum. Bunun için kişinin malına devletçe el konulması geleneğini kaldırıyorum" diyerek çıkardığı fermanla müsaderenin ancak kamu malı olduğu mahkeme kararıyla kararlaştırılan servetlere uygulanması kuralını getirdi." Yazıyı buraya kadar okuduysanız, şöyle geriye yaslanın. Ve Türkiye'yi düşünmeye başlayın. Ardından kendinize bir soru sorun: "Devlet sayesinde haksız şekilde zengin olanlar, kamu eliyle yaratılan zenginler var mı?" Eğer cevabınız "Evet" ise; yetimin malını çalanlara, kul hakkı yiyenlere, kamudaki makamını kullanarak haksız kazanç elde edenlere, siyasi ilişkilerini kullanarak zengin olanlara "müsadere" uygulanırsa üzülür müsünüz? Benim cevabım: "Hayır."
İçindekilerSened-i İttifakTanzimat FermanıIslahat FermanıKanuni Esasi Okundu: 2.976Osmanlı İmparatorluğunda 19. yüzyıla kadar padişahın mutlak otoritesi söz konusudur. Osmanlı imparatorluğunda özel mülkiyet bulunmakla birlikte padişah otoritesinin sınırsızlığı, padişah fermanları ile kişilerin özel mülklerine el konulması sonucunu doğurabilmekteydi.Bu kapsamda padişah emri ile özel mülkiyette bulunan malların müsadere edilmesi söz konusu olabilmekteydi. Gerçekten de özellikle Rumeli'de yapılan temlikler sonucu toprak mülkiyeti yönünden zengin bir sınıf ortaya çıkmıştır (Tuş, 1999: 191). Ayrıca Anadolu'da fethedilen yerlerde mevcut olan büyük toprak mülkiyeti de devam etmiştir.Bu ailelerin oldukça büyük miktarda araziye ve dolayısıyla güce sahip olması, bu ailelerle hanedan ailesi arasında çekişmelere neden olmuştur (Tuş, 1999: 182). Fakat bu güç aynı zamanda hanedan ailesinin bu özel mülkiyeti sınırlama isteğini de ortaya çıkarmıştır.Osmanlı padişahları bazen gizli, bazen açık olarak bu mülkiyeti zayıflatma ve gerektiğinde sonlandırma gayretinde olmuşlardır. Bu kapsamda zaman zaman müsadere uygulamasına başvurulmuştur. Örneğin Yıldırım Bayezid güçlü ailelerin elinde bulunan arazileri müsadere ettirerek miri arazi haline getirmiştir (Tuş, 1999: 193). Yıldırım Bayezid'den sonra Fatih Sultan Mehmet de toprak aristokrasisinin elinde bulunan arazileri (ister mülk arazi, isterse zürri vakıf olsun) müsadere ettirmiştir. (Fatih zamanında müsadere edilen toprak II. Bayezid zamanında eski maliklerine iade edilmiştir. Tuş, M. (1999) "Osmanlılarda Özel Toprak Mülkiyeti", Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 1999, Sayı:5, s:194)Padişah otoritesinin sınırsız ve sorgulanamaz oluşu özel mülkiyeti bu uygulamalar karşısında korumasız bırakmıştır.Padişah ailesinin bu çabası karşısında büyük toprak mülkiyetine sahip aileler, mevcut mülklerini koruma çabası içerisinde olmuşlardır. Bu çabanın temel noktası, gücün kaynağı olan toprak mülkiyetini koruyabilmek olmuştur. Bu amaçla ailevi (zürri) vakıflar kurulmuş ve bu mülkler vakıf arazi haline getirilmiştir.Ancak 19 yüzyıldan itibaren Osmanlı İmparatorluğunda merkezi otoritenin zayıflaması sonucu, padişahın kişilerin mülkiyet hakkına istediği şekilde el koyabilmesi hususunda da çeşitli sınırlamalar ortaya çıkmıştır.Sened-i İttifakBu sınırlamalardan ilki 1808 tarihli Sened-i İttifaktır. 1808 tarihinde ayanlar ve padişah tarafından imzalan bu senedin mülkiyet hakkı yönünden en önemli özelliği, keyfi olarak yapılan müsadere uygulamalarına son verileceğinin benimsenmesi oluştur.Senedin 5. maddesiyle müsadere için soruşturma usulleri getirilmiştir (Akşin, 1992: 118). Madde hükmüne göre ayanlardan suç işleyen olursa soruşturma yapılmadan ceza verilmeyecek ve mallarına keyfi olarak el konulmayacaktır (Pamir, 2004: 75).Ayrıca zulüm olmaması için vergiler vükela ve hanedanlar arasında görüşülecek ve nasıl karar verilirse uygulamanın sürekli o yönde olmasına dikkat edilecekti (Akşin, 1992: 118). Senedin 3. maddesinde yer alan ve ayanların devlet gelirlerinin toplanmasında ve korunmasında gayret göstereceklerine dair ifade merkezi otoritenin korunmasına yönelik bir düzenlemedir (Pamir, 2004: 75).Sened'in 7. maddesine göre ayanlar kendi bölgelerinde halkı vergilerle ezmeyeceklerdir Bunun için haksız olarak alınan vergiler kaldırılması, ayanların bu konuda birbirlerini sürekli gözetim altında tutmaları ve aralarından zulüm yapan olursa onları devlete bildirmeleri öngörülmüştür. Bu maddede geçen "keyfiliğin yasaklanması", "hukukiliğin aranması", "vergilemede adaletin sağlanması" gibi hususlar mülkiyet hakkının korunması ve hukuk devleti ilkesinin gerçekleştirilmesi için önemli sayılmalıdır (Pamir, 2004: 76).Her ne kadar ayanlarla padişah arasından düzenlenen bu İttifakın getirdiği korunmadan sadece ayanlar yararlanmış olsa da belge aynı zamanda padişahın mülkiyet hakkına dokunmamayı kabul ettiği bir belge niteliğini taşımaktadır. Bu anlamda Sened-i İttifak, diğer hakların yanı sıra mülkiyet hakkının da devlet müdahalesine karşı korunmasını amaçlayan ilk belge niteliğindedir (Etgü, 2009: 111).Ancak Sened-i İttifakın hazırlanmasında büyük emeği geçen Alemdar Mustafa Reşit Paşanın, Sened'in imzalanmasından beş ay sonra öldürülmesi ve Sened-i İttifakın, İttifak'da yer alan hükümlerin uygulanmasını ve verilen sözlerin tutulup tutulmadığını denetleyecek bir mekanizma içermemesi nedeniyle pek uygulama alanı bulamamıştır. Bu anlamda İttifak daha en baştan "ölü doğmuş bir belge" olarak değerlendirilmiştir (Pamir, 2004: 78).Tanzimat FermanıSened-i İttifaktan sonra 1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanında herkesin diğer haklarının yanı sıra mülkiyet hakkına da sahip olduğu kabul edilmiştir (Güvenç, 2008: 41). Mülkiyet hakkıyla ilgili olarak Ferman'da şu ifadelere yer verilmiştir (Etgü, 2009: 114): "Mal emniyetine gelince, bu olmazsa kimse devletine ve milletine ısınamaz ve memleketin kalkınmasına ilgi göstermeyip daimi bir kaygı içinde yaşar. Halbuki şu da bir gerçektir ki, malından emin olan kimse kendi işiyle uğraşır, geçim çevresini genişletmeye çabalar ve kendinde her gün devlet ve millet gayreti ve vatan sevgisi artar"Ayrıca Ferman'da herkese mal güvenliği konusunda garanti verilmiştir. Herkes malına, mülküne tam sahip olacak; bunları dilediği gibi kullanacak, bunu yaparken de devlet büyüklerinin müdahalesine uğramayacaktır. Fermanın mülkiyet hakkını ilgilendiren bir diğer yönü vergiler konusudur.Ferman vergi toplanmasının gerekçesini ülkeyi korumak olarak açıklandıktan sonra vergilerin en iyi şekilde toplanması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca vergilerin toplanmasında kullanılan iltizam usulünün zararlarından bahsedilmiştir. Ferman'a göre iltizam usulü ülkenin siyasi işlerini ve mali konularını bir adamın keyfine, hatta cebir ve zulmüne teslim etmek demektir. Ferman'da eğer mültezim iyi niyetli değilse kendi çıkarları için halka zulmedebileceği vurgulanarak bunun önlenmesi için ülkemiz insanlarının her biri için, malına ve gelirine göre bir verginin saptanması ve kimseden bundan fazla bir şey alınmaması gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Fermanda mülkiyet hakkını ilgilendiren bir diğer konu müsadere uygulamalarıdır. Ferman'a göre suçlar kişisel olduğu için suçlunun malları elinden alınıp varisleri miras hakkından yoksun bırakılmayacaklardır. Ferman mal güvenliğine ve vergilerin belirlenmesine ait yasaların hazırlanacağı konusunda da taahhütte bulunmuştur.Islahat FermanıAynı güvenceler 1856 tarihli Islahat Fermanında da yenilenmiş ise de aslında her iki belge de mülkiyet hakkına gerçekçi bir güvence getirmekten uzaktır. Her iki ferman da bir halk mücadelesi sonucunda kazanılmadığı gibi padişahın da verdiği sözden dönmesi her zaman için mümkündü (Güvenç, 2008: 41). Bundan dolayı her iki belgenin de mülkiyet hakkı açısından esaslı bir koruma sağladığını söylemek mümkün görünmemektedir.Kanuni EsasiMülkiyet hakkı resmi güvenceye ilk olarak 1876 Kanuni Esasi ile kavuşmuştur. Genel yapısı itibariyle klasik Osmanlı devlet ve egemenlik anlayışına uygun bir görünüm sergileyen (Özkorkut, 2004: 176) Kanuni Esasi, diğer hakların yanı sıra mülkiyet hakkını da düzenlemiştir. Mülkiyet hakkı Kanuni Esasi'nin 21. maddesinde düzenlenmiştir. Madde hükmüne göre "Herkes usulen mutasarrıf olduğu mal ve mülkünden emindir." Aynı maddede bu hükümden sonra "Kamu yararı için lüzumu sabit olmadıkça ve kanuna göre değer pahası peşin verilmedikçe kimsenin tasarrufunda olan mülkünün alınmayacağı" düzenlenmiştir (Dağlı, 2007: 15). 1876 Anayasasının önemli bir düzenlemesi de 24. maddede, savaş hali dışında, genel müsaderenin yasaklanmasıdır.Kanuni Esasi her ne kadar temel hak ve özgürlüklerin korunması ve idarenin otoritesinin sınırlandırma açısından etkili bir mekanizma getirmemiş (Özkorkut, 2004: 176) ise de kişilerin hak ve özgürlüklerinin kabul edilmesi bakımından büyük önem taşımıştır.Ayrıca insanlar arasındaki medeni ilişkileri düzenlemek üzere yürürlüğe konulan Mecelle'de de mülkiyet ile ilgili hükümler yer almıştır. Bu anlamda Mecelle'de herkesin, kendi mülküne başkaları tarafından yapılan tecavüzleri önleme ve sonlandırma hakkı olduğu hüküm altına alınmıştır (Güvenç, 2008: 45). Mecelle sadece özel mülkiyet konusu malları değil, kamunun ortak kullanımında olan malları da düzenlemiştir.Osmanlı Hukukunda Mülkiyet Hakkının Korunması Açısından Yasal ve Anayasal Düzenlemeler Hayalindeki netler. İhtiyacın olan her şey. Tek platform.Soru çözüm, yayın seti, birebir rehberlik, canlı dersler ve daha fazlası Kunduz'da. Şimdi al, netlerini artırmaya başla. Kişinin mallarına devlet tarafından el konulmasına ne denir? Cevap: Kanunen suç sayılan bir fiille elde edilen mal varlığı değerlerinin, bu fiillerin soruşturması veya kovuşturması nedeniyle devlet tarafından geçici veya kalıcı olarak el konulması Müsadere'dir. Müsadere işlemi, genellikle suç faaliyetinden elde edilen karların veya suç unsuru olarak kullanılan malzemelerin (örneğin uyuşturucu madde, silah, araç vb.) el konularak hukuki süreç sonunda kamuya tahsis edilmesi amacıyla gerçekleştirilir. Müsadere işlemi, suça ilişkin delil toplama ve suçluların caydırılması gibi amaçlarla da kullanılır Osmanlı devlet anlayışının ve yönetim sisteminin temelleri; Orta Asya Türk gelenekleri, İslam dininin devlet anlayışı ve egemenlik kurulan coğrafyalardaki devlet anlayışlarına dayanır. Osmanlılar, ilk Türk devletlerinde olduğu gibi hükümdarlığın ilahi takdire göre belirlendiğine inanmış, hükümdarlık hakkının Osmanlı ailesine ait olduğunu kabul etmişlerdir. Bütün devlet işleri padişahın kontrolündeydi ve kanunlar mutlaka padişahın emri olarak çıkardı. Padişah ölünce yaptığı bütün icraatlar, atamalar geçerliliğini yitirirdi. Yeni padişah, beratları yenilemezse vezir dâhil hiçbir yöneticinin yetkisi meşru sayılmazdı. Osmanlı Devleti'nde Merkezî Otoritenin Güçlendirilmesine Yönelik Adımlar Veraset sisteminde düzenleme yapılmıştır. I. Murat döneminde kabul edilen "Devletin toprakları padişah ve oğullarınındır." ilkesinin yerine Fatih devrinde "Devletin toprakları padişahındır." anlayışı geçerlilik kazanmıştır. Fatih Sultan Mehmet, daha önce var olan kanunlarla kendisinin düzenlemiş olduğu kanunları birleştirerek Fatlh Kanunnamesi olarak da bilinen "Kanunname-i Ali Osman"ı oluşturmuştur. Bu kanunname ile devletin bekası için padişahlara kendi kardeşlerini öldürme izni verilmiştir. Fatih Sultan Mehmet, devşirme sisteminden yetişenleri veziriazam, vezirlik, beylerbeylik gibi yüksek görevlere getirerek Türk devlet adamlarının hükümdar üzerindeki gücüne son vermiş, mutlak gücün padişahta olduğu anlayışını yerleştirmiştir. Divân-ı Hümâyunun başkanlığı vezîriâzama bırakılarak bu kurumun işlevselliği artırılmıştır. Ancak padişah, Kubbealtı salonunun üstünde kafesle ayrılan bir bölümden bu toplantıları takip ederek vezîriâzam ve Divân üyelerini denetime tabi tutmuştur. Haremden evlenme geleneği başlatılmıştır. Bu usul sayesinde padişahın aile sırları dışarıya yayılmamış, güçlü ailelerin akrabalık ilişkilerini kullanarak padişah üzerinde nüfuz kurmaları engellenmiştir. Müsadere usulü yaygınlaştırılmıştır. Osmanlı Devleti'nin kuruluş yıllarında zimmetine mal geçirenlere ve isyancılara uygulanan bu sistem Fatih Sultan Mehmet döneminden itibaren gelenek hâline gelmiştir. Bilgi: Haksız yollarla servet edinenleri cezalandırmak amacıyla devlet tarafından kişinin malına el konulması anlamına gelen müsadere sistemi, kanuni sınırlamalarla kişisel mülk ve servetin veraset yoluyla ailelerin elinde toplanmasını engellemiştir. Böylece devşirmeler arasında aristokratik bir sınıf oluşmamıştır. Siyasetname (nasihatname) türündeki eserler devrin hükümdarlarına ve devletin ileri gelenlerine yol gösteren kaynaklardır. Osmanlı Devleti'nde ilk siyasetname Şeyhoğlu Mustafa tarafından kaleme alınan Kenzü'l-Küberâ ve Mehekkül Ulemâ adlı eseridir. ll. Murat'ın oğluna nasihatı Nasihat-ı Sultan Murad, Yavuz'un Kanuni'ye yazdığı Siyasetname, Lütfi Paşa'nın Asafname, İdris-i Bitlisi'nin Kanûn-ı Şâhenşâhî adlı eserleri önemli nasihatnamelerdendir. Bilgi: Osmanlı siyasetnamelerinde padişah ve yöneticilere genel olarak adaletli olma, reayaya karşı şefkatli ve hoşgörülü davranma, görevi ehil olanlara ve hak edenlere verme, devlet işlerinde danışmaya önem verme, bilim insanlarını destekleme gibi öğütler verilmiştir. Şehzadelerin Eğitimi Padişahın erkek çocuklarına şehzade denirdi. Devlet için resmî bir olay kabul edilen şehzade doğumları şenliklerle kutlanırdı. Saray geleneğine göre dört yaşına gelen şehzade, haremdeki Şehzadegân Mektebinde ilk eğitimine başlardı. "Bed-i Besmele Merasimi" denen büyük bir törende şehzadeye konusu besmele öğretimi olan ilk dersi şeyhülislam verirdi. Devletin en iyi hocaları, geleceğin padişahlarını yetiştirmek için görevlendirilirdi. I. Murat döneminden itibaren ise şehzadeler on dört, on beş yaşına geldiklerinde, sancak beyi olarak görevlendirilmeye başlanmıştır. Şehzadelerin sancaklara çıkarılmasındaki temel amaç devlet yönetimiyle ilgili bilgi sahibi olmaları ve tecrübe kazanmalarıdır. Sancaklara vali olarak atanan şehzadelere lala denilen tecrübeli devlet adamları yardımcı olurdu. Şehzade Alayı denilen büyük bir törenle başkentten uğurlanıp sancaklara vali olarak atanan şehzadelere "Çelebi Sultan" denirdi. Osmanlı Devleti için stratejik öneme sahip olan şehzade sancaklarının birçoğu Balıkesir, Kütahya, Manisa, Isparta, Antalya, Konya, Kefe, Amasya, Kastamonu, Sivas, Karaman, Trabzon, Bolu gibi eski beyliklerin merkezleriydi. II. Selim döneminden itibaren en büyük ve padişah adayı şehzadenin sancağa çıkarılması uygulamasına geçilmiştir. Sancağa çıkma usulüyle yetişen son padişah III. Mehmet'tir. XVII. yüzyıldan itibaren şehzadeler eğitimlerini sarayda almaya başlamış ancak bu durum, şehzadelerin idarî tecrübe kazanmasını engellemiştir. Bu yazımızda Müsadere Sistemi nedir? Özellikleri nelerdir? Müsadere Sistemi ilkeleri nelerdir? Nasıl uygulanmıştır? Müsadere Sisteminin devlet yönetimi için faydaları neler olmuştur? Müsadere Sisteminin temel amaçları nelerdir? Müsadere Sistemi ne zaman, nerede, kim tarafından, niçin ortaya çıkarılmıştır? Osmanlı Devleti'nin merkezî otoritesini güçlendirmesinde müsadere sisteminin etkileri nelerdir? sorularına yanıtlar verdik. Müsadere Sistemi, Osmanlı Devleti'nde Fatih Sultan Mehmet döneminden 1839'daki Tanzimat Fermanı'nın ilanına kadar olan süreçte devlet malını zimmetine geçirenlerle uygulanan bir tür cezadır. Müsadere Sistemi Nedir? Sözlükte "ısrarla istemek" ve "çekip almak" anlamlarına gelen müsadere kavramı; Osmanlı'da devletin hazine için bir mala bir süreliğine ya da kalıcı olarak el koyması, özellikle kamu yararına çalışan kimselerin haksız kazançla sahip oldukları her türlü mala el koyması, anlamında kullanılmıştır. Bu adlandırma, hazinede oluşan açıkların kapatılması için de yapılmıştır. Müsadere kelimesiye eş anlamda "mütâlebe, münazara, mürafaa ve musakeme" kelimeleri kullanılmıştır. İslamiyet öncesinde de çeşitli uygulamalarla karşılaşılan müsadere, o zamanlarda maddi ceza niteliğinde olup bu alanda ustalaşmış kimseler tarafından meşrutiyeti büyük bir tartışma konusu haline getirilmiştir. Bu noktada müsadere kavramı ile istimlak kavramını ayırmak gerekmektedir. İstimlak, kamunun yararına olması neden gösterilerek özel mülk gibi birçok malın karşılığı ödenmesi ile kamunun malı haline getirilmesi olarak tanımlanabilir. Hz. Ömer döneminde müsadere fazlaca önemli olan bir durum haline gelmiştir. Hz. Ömer atayacağı valileri mal durumlarını kontrol eder ve mal durumunu çıkarmasını istediği kişinin listesinde artışının sebebi açıklanamayan bir durum fark ettiğinde o kişinin bu mallarını müsadere ettirirdi. Emeviler zamanında ise müsadere uygulaması tehdit etmek ve intikam almak amaçlarıyla kullanılmış olup bazı insanların mirasları bu amaç doğrultusunda müsadere edilmiştir. Abbasiler döneminde ise ilk yıllarda Emevilere mensup kişiler öldürülmüş ve mallarına el koyulmuştur. Bu dönemde devlet malına karşı gasp gerçekleştiren kişiler yargılanarak bütün mal varlıklarına el konulmuştur. Ayrıca müsaderenin ticaret işi yapan sivil insanlara ve zengin insanlara da uygulanmaya başlaması tartışma konusu yaratmıştır. Abbasiler zayıfladıktan sonra farklı eyalet devletleri de müsadereyi yürürlüğe sokmuştur. Osmanlı Devleti'nde Müsadere Sistemi Ne Zaman ve Nasıl Uygulandı? Müsadere uygulamaları ilk olarak Fatih Sultan Mehmet zamanında gerçekleştirilmeye başlanmıştır. 1839 Tanzimat Fermanı'nın ilânı ile müsadere uygulaması sona ermiştir. 18. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan bu uygulama, Osmanlı Devleti tarafından başlıca iki gerekçe ile ortaya atılmıştır. Bu sebeplerden ilki belirli suçlardır. Belirli suçlar maddesine eşkıyalık yapmak, devlete ve sisteme karşı olan bir isyanda bulunmak ve devlet hazinesinden kendine mal zimmetlemek durumları alınmıştır. İkinci sebep ise devlet yararına asker olarak görev yapmak ve mal varlığının kaynağının az ya da çok olması fark etmeksizin devlet malı olmasıdır. İkinci maddeye göre yapılan el koyma işlemlerinde, yani müsaderelerde, kişinin herhangi bir suç işlemiş olması gerekmemektedir. Ayrıca bu şekilde yapılan müsadere uygulamalarının çoğu malı müsadere edilen kişinin ölmesiyle mirasının tamamının devlet hazinesine geçirilmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Fakat devlet yararına askerlik görevi yapan herkes müsadereye tabi tutulmamıştır. Mal varlığının kaynağının devletin hazinesi olması şartı, tüccarlık ve sarraflık yapan kişilerin de müsadere uygulamasına tabi tutulmasını sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nde Müsadere Sistemi Kimlere Uygulanırdı? Müsadere uygulamasının uygulanacağı kişilerin belirlenmesindeki temel ilke, devlet hazinesi ile bağlantısı bulunan kişilerin mal ve gelir sahibi olmaları ve müsadere uygulamasına değecek kadar mal varlıklarının bulunmasıdır. 18. yüzyılda yapılan müsaderelerin geneli yukarıda belirtilen ikinci maddeye göre, yani devlet yararına asker olarak görev yapmak ve mal varlığının kaynağının az ya da çok olması fark etmeksizin devlet malı olması durumlarına göre, yapılmıştır. Ölmüş ve geride miras bırakmış kişilerin miraslarının devlet hazinesine geçirilmesi yönünde emirler yazılı olan fermanlarda bu emirlerin ortak olarak dayandığı gerekçe, devlet tarafından fazla olarak nitelendirilen bir mal varlığına sahip olunduğunun herkes tarafından bilinmesidir. Bu ilke oldukça tartışmaya sebebiyet veren bir ilkedir. Mal varlığının devlet tarafından fazla olarak nitelendirilmesi, halkın "Kime ve neye göre fazla?" sorusunu sormasına yol açmıştır. Araştırılan kaynaklarda, 721.846,5 kuruşa sahip olmanın da 22.000 kuruşa sahip olmanın da devletin kişiyi fazla mal varlığına sahip kişiler arasına aldığı yazmaktadır. Sultan 3. Selim zamanında, Osmanlı-Rus ve Osmanlı-Avusturya savaşları sürerken, müsadere uygulamaları artış göstermiş ve bu durum da çeşitli şikâyetlere sebep olmuştur. Buna çözüm olarak Sultan 3. Selim "Hatt-ı Hümayün" çıkararak bu duruma getirilebilecek çözümleri özetlemiştir. Bu dönemde devletin, askeri zümreden ya da yönetilen halktan olması durumuna bakmadan ölen insanların mirasına el koyduğunu söyleyen araştırmacılar da vardır. Bu araştırmacılar 18. Yüzyılın ikinci yarısında tüccar ve Müslüman olmayan sarraflara yapılan müsadere uygulamalarına dikkat çekmektedirler. Bu tip müsadereler ise genellikle "zorlama" olarak, yani hukuksuzluk olarak, isimlendirilmiştir. Bunun yanında başka araştırmacıların ortaya çıkardığı görüşler ise devletin müsadere uygulamalarını hukuk sistemine dayanarak yaptığı ve devletin her zaman hukuki gerekçelerle hareket ettiği yönündedir. Müsadere Sistemi Amaçları En fazla Osmanlı Devleti'nin uyguladığı müsadere sisteminin uygulanması için yöneticilerin dört büyük amacı vardır. Bu amaçlardan ilki ve en temeli olan amaç, devletin merkezi otoriteyi sağlamak istemesi ve bununla birlikte bu otoritenin zayıf kalmasına sebep verecek herhangi bir gücün oluşmasını engellemektir. İkinci amaç, ikinci sorunun cevabında da belirtildiği gibi özellikle savaş ve kıtlık zamanlarında devlet büyüklerinin hazine gelirinin artırılması istediğir. Üçüncü amaç, üst düzey yöneticiliğe erişen kişilerin, varisi olan kişilere miras bırakmayacağı düşüncesiyle doğru ve saydam olmalarını sağlamaktır. Devlette memur olarak tanınan kişilerin farklı yollarla devlet malına sahip olmaları durumunda ya da böyle bir durumun gerçekleştiği yönünde şüphelere sahip olma durumunda, o kişinin sahiplendiği malları tekrar devlet hazinesine katmak ise müsaderenin dört büyük amacından sonuncusudur. Müsadere Sistemi İlkeleri Müsadere Sistemi ilkeleri ve özellikleri nelerdir? Müsadere sisteminin uygulanma ilkelerini geçecek olursak karşımıza çıkan ilk ilke devletin kendi otoritesini kurmak ve bunu sağlama almaktır. Osmanlı Devleti kendi otoritesine rakip çıkabilecek güçleri engellemek için müsadere sistemini kullanmıştır. Çünkü kendisi dışında güçlenen insanlar devletin otoritesine rakip olabilir. Ortadaki rakiplerini kaldırmanın yanı sıra müsadere sitemi devletin hazinesine katkı sağlar ki bu da ikinci ilkede karşımıza çıkar. Devlet kendi hazinesini zenginleştirmek için bu sisteme başvurur. Özellikle savaş ve kıtlık dönemlerinde karşımıza çıkan bu sistem devletin hazinesini zenginleştirmesi konusunda devlete çok büyük katkılarda bulunmuştur. Üçüncü ilkeye bakarsak devlet ülke içindeki seçkin kişilerin ölümünden sonra varislerine bir şey bırakmayacağını düşünerek o seçkin kişinin ölümünün ardından kişinin mal varlığına el koyar. Son olarak dördüncü ilkeye baktığımızda ise devletin ülke içindeki yolsuzluğa bulaşması sonucunda bu insanların mal varlığına el koyulmasıdır. Bu ilkeyi kullanmak için o kişinin yolsuzluğa bulaşması gerekmemektedir. Eğer böyle bir durumdan şüphe bile duyuluyorsa devlet o kişinin mal varlığına istediği gibi el koyabilmektedir. Buradan çıkan sonuç ise devletin istediği kişiden şüphe duyma hakkından dolayı istediği kişinin mal varlığına el koyabilecek olmasıdır. Müsadere Sistemi Faydaları Müsadere sistemi şüphesiz halkı sömürmeye dayalı bir sistem olduğu için devlete çok büyük katkılarda bulunmuştur. Bunlardan en başı devletin kendi hazinesini zenginleştirerek maddi açıdan kendimi kuvvetlendirmesidir. Ayrıca yolsuzluğa bulaşan insanlara da bu sistemi uygulayarak cezalandırmış olmaktadır. Böyle bir cezayla da yolsuzluğu bir yere kadar azaltmış olur. Hem yolsuzluğa bulaşanların hem de kendisine karşı güçlenen insanların mal varlığına el koyan devlet kendine sağlam bir otorite oluştururken kendi hazinesine de kaynak sağlamaktadır. Kısaca müsadere sitemi devletin halkı sömürerek kendine hem maddi hem de manevi bir çıkar sağlamasına katkı sağlamıştır. Osmanlı Devleti'nin Merkezi Otoritesini Güçlendirmesinde Müsadere Sisteminin Etkileri Nelerdir? Osmanlı Devleti'nde müsadere uygulamaları üç farklı biçimde yapılmaktadır. Bu biçimlerin konu başlıkları ceza, tedbir ve bedeldir. Ceza başlığı altında uygulanan müsadereler suç işleyen kimsenin mallarını alarak ona ceza vermek ve suçtan caydırmaya çalışmaktır. Tedbir mübadeleleri silah uyuşturucu gibi kullanılması ve üretimi yasak olan maddelerin müsaderesidir. Bedel müsadereleri ise suç mağdurun zararlarını giderme anacıyla mağdura verilen tazminattır denilebilir. Bu müsadereler Osmanlı Devleti'nin otoritesini hem güçlendirmiş hem sarsmıştır. Müsaderelerin otoriteyi nasıl güçlendirdiğine bakılacak olunursa bu noktada hazinenin artması, bunun sonucu olarak halkın maddi yönde devlete olan güveninin artması ve açıklar kapatıldığından ötürü düşman devletlerin Osmanlı Devleti'ne karşı düşündükleri savaş planlarının gerçekleşmemiş olması durumları ile karşılaşılır. Yani, Osmanlı Devleti müsadereler yaparak önce halkın güvenini kazanmış, bu müsaderelerin kötüye kullanılması sonucunda ise kazandığı güveni kaybetmiştir. Güçlenen otorite, güçlendiren sebepten ötürü zayıflamıştır da. Not: Günümüzde uygulanan müsadere sistemi hakkında ayrıntılı bilgi edinmek için Adalet Bakanlığı'nın hazırladığı Müsadere ve Elkoyma Alanında Kılavuz İlkeler başlıklı metni inceleyebilirsiniz. Osmanlı Müsadere Sistemi Osmanlı'da Müsadere Sistemi Müsadere, Osmanlı İmparatorluğu'nda devletin, haksız kazanç elde ettiği düşünülen kişilerin veya suçluların mallarına el koyma yetkisi anlamına gelir. Bu uygulama, Osmanlı tarihinde önemli bir rol oynamış ve siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Müsaderenin Amaçları: Devlet gelirlerini artırmak: Müsadere, özellikle 17. yüzyıldan itibaren devlet hazinesine önemli miktarda gelir sağlamıştır. Bu gelir, ordunun finanse edilmesi, sarayın masraflarının karşılanması ve çeşitli kamu yatırımlarının yapılması gibi amaçlar için kullanılmıştır. Yolsuzluğu önlemek: Müsadere sistemi, devlet görevlilerini yolsuzluktan caydırmak için bir araç olarak da kullanılmıştır. Padişah, rüşvet alan veya zimmete geçirme yapan görevlilerin mallarına el koyarak onları cezalandırabilirdi. Siyasi gücü pekiştirmek: Müsadere, padişahın otoritesini ve gücünü pekiştirmek için de kullanılmıştır. Padişah, istediği herhangi birinin mallarına el koyarak ona karşı mutlak gücünü gösterebilirdi. Müsaderenin Uygulanması: Müsadere, genellikle padişah tarafından verilen bir fermanla uygulanırdı. Bu fermanda, müsadere edilecek kişinin kim olduğu ve neden müsadere edildiği belirtilirdi. Müsadere işlemi, genellikle padişahın görevlendirdiği özel memurlar tarafından gerçekleştirilirdi. Bu memurlar, müsadere edilecek kişinin mal varlığını tespit eder ve devlet hazinesine aktarılmasını sağlardı. Müsaderenin Sonuçları: Müsadere sisteminin Osmanlı tarihinde çeşitli sonuçları olmuştur. Bu sonuçlardan bazıları şunlardır: Devlet gelirlerinde artış: Müsadere, devlet hazinesine önemli miktarda gelir sağlayarak Osmanlı ekonomisinin güçlenmesine katkıda bulunmuştur. Yolsuzluğun azalması: Müsadere tehdidi, devlet görevlilerini yolsuzluktan caydırarak kamu yönetiminin daha dürüst ve şeffaf hale gelmesine yardımcı olmuştur. Siyasi istikrarsızlık: Müsadere, bazı durumlarda siyasi istikrarsızlığa yol açmıştır. Padişahların keyfi olarak müsadere uygulaması, bazı devlet görevlilerinin ve zenginlerin hoşnutsuzluğuna yol açmıştır. Ekonomik eşitsizliğin artması: Müsadere, özellikle 18. yüzyıldan itibaren ekonomik eşitsizliğin artmasına katkıda bulunmuştur. Zenginlerin mallarına el konulması, fakirlerin daha da fakirleşmesine neden olmuştur. Müsaderenin Kaldırılması: Müsadere sistemi, 19. yüzyılda Tanzimat Fermanı ile birlikte kademeli olarak kaldırılmıştır. Tanzimat Fermanı, mülkiyet haklarının korunmasını ve keyfi müsadere uygulamalarının sona ermesini öngörüyordu. Sonuç: Müsadere sistemi, Osmanlı tarihinde önemli bir rol oynamış ve siyasi, ekonomik ve sosyal açıdan çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Bu sistemin hem olumlu hem de olumsuz yönleri olmuştur. Müsadere, devlet gelirlerini artırmak ve yolsuzluğu önlemek gibi bazı faydalar sağlamıştır. Ancak, siyasi istikrarsızlık ve ekonomik eşitsizlik gibi bazı olumsuz sonuçlara da yol açmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki müsadere sistemi, Cumhuriyet dönemine geçişte sermaye birikiminin ve burjuva sınıfının gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir. Müsadere sistemi, yüksek rütbeli devlet adamlarının ve zengin bireylerin mal varlıklarına el konulmasını sağladığı için, bu kişilerin uzun vadede servet biriktirmelerini zorlaştırmıştır. Bu durum, Osmanlı İmparatorluğu'nun ekonomik yapısında uzun süreli sermaye birikiminin oluşmasını engellemiş ve güçlü bir burjuva sınıfının ortaya çıkmasını geciktirmiştir. Cumhuriyet dönemine geçişle birlikte, Türkiye'nin ekonomik yapısının modernleşmesi ve sermaye birikiminin teşvik edilmesi için çeşitli reformlar yapılmış olsa da, Osmanlı'dan miras kalan bu durum, başlangıçta ekonomik gelişmeyi zorlaştıran faktörlerden biri olmuştur. Tanzimat dönemiyle birlikte müsadere sisteminin kaldırılması ve mülkiyet haklarının daha güvence altına alınması, sermaye birikimi açısından olumlu bir adım olmuş, ancak Cumhuriyet'in ilk yıllarında bu alandaki eksiklikler hala hissedilmiştir. Bu bağlamda, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde sermaye birikimi ve burjuva sınıfının eksikliği, ekonomik